

Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Yayıncılık: Üniversite Dergilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Academic publishing in higher education institutions: Evaluation of university journals in terms of some variables

Azime Nehir Özdemir, Yusuf Alpaydın

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul

Özet

Bu çalışma ile Türkiye’de gelişmekte olan akademik yayıncılıkla ilgili olarak; üniversite dergilerinin niceliksel durumunu birtakım dergi kalite ölçütleri açısından inceleyerek ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu çalışma ile ülkemizde yeterli sayıda çalışma bulunmayan akademik yayıncılık alanına katkı sağlamak hedeflenmiştir. Çalışmanın örneklemini DergiPark yayın platformunda yer alan 45 üniversitenin 463 adet dergisi ile sınırlandırılmıştır. Tarama modeli kapsamında yer alan çalışmada, içerik analizi tekniği kullanılmış ve toplanan veriler SPSS istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre DergiPark’ta yer alan üniversiteler arasında İstanbul Üniversitesi sahip olduğu akademik dergi sayısı diğer üniversitelerin sahip olduğu akademik dergi sayısından fazladır. Ayrıca ülke çapında yayınlanan dergi sayılarında geçmişten bugüne düzenli artış olduğu görülmektedir. Yayımlanan dergilerin sayılarına göre ise Sosyal ve Beşeri Bilimler, konu alanları içinde geçmişten günümüze hep en önde yer almaktadır. Araştırma kapsamındaki dergilerin konu alanlarına göre dağılımı incelendiğinde Sosyal ve Beşeri Bilimler alanındaki dergilerin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Ayrıca iki farklı dilde yayınlanan dergi sayısının tek dilde yayınlanan dergi sayısından yüksek olması, Türkçe ve İngilizce dışında altı ayrı dilde yayın yapan akademik dergilerin bulunması ve dergilerin büyük çoğunluğunda hakem sayısının 10’dan fazla olması dikkat çeken diğer unsurlardır. Türkiye’de akademik yayıncılık alanında yapılmış çalışmaların yetersizliği sebebiyle bu alanda daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir. Özellikle açık erişime sahip dergileri; makale kalitesi, bilimsel yeterlilikleri ile çeşitli niceliksel göstergeler bakımından karşılaştıran çalışmalar gerçekleştirmek yararlı olacaktır. .

Anahtar sözcükler: Akademik dergiler, bilim, dergi yayıncılığı, yükseköğretim.

Abstract

In this research, we aimed to examine the quantitative properties of university journals in terms of some journal quality criteria related to developing academic publishing in Turkey. This study aims to contribute to the field of academic publishing which does not have sufficient number of studies in our country. The sample of the study consisted of 463 journals indexed in DergiPark platform that belong 45 universities. In the study covered by the screening model, the content analysis technique was used and the collected data were analyzed by SPSS statistical package software. According to the results of the research, among the universities in DergiPark, Istanbul University has a leading role with the number of academic journals. Also there is a regular increase in the number of journals published nationwide from the past to the present. In terms of published journal numbers, past to today, Social and Human Sciences are always at the forefront in subject areas. When the distribution of the journals covered by the research is examined, it is seen that journals in the field of Social and Human Sciences are in the first place. In addition, the number of journals published in two different languages is higher than the number of journals published in a single language. There are academic journals published in six different languages besides Turkish and English and the fact that the majority of the journals have more than 10 referees are other outstanding findings of the research. Due to the inadequacy of studies in the field of academic publishing in Turkey, further study is required in this area. Especially, it may be useful to compare open access journals in terms of quality measures, scientific competences and several quantitative indicators.

Keywords: Academic journals, higher education, journal publishing, science.

Son dönemlerde bilimsel dergilerde yayımlanan makalelerin sayısındaki artış ve bu dergilerin niteliksel açıdan gelişimi herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Yüksek-

köğretimde bilimsel dergiler, çoğunlukla yeni araştırmalar yayımlanarak bilimin ve deneysel araştırmanın gelişimine katkıda bulunma hedefi güden akademik yayıncılık ürünleridir. Bilim-

İletişim / Correspondence:

Azime Nehir Özdemir
Marmara Üniversitesi Eğitim
Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi
ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul
e-posta: nehirozdemir@marun.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi 2017; Çevrimiçi Erken Baskı. © 2017 Deomed

Geliş tarihi / Received: Haziran / June 6, 2017; Kabul tarihi / Accepted: Aralık / December 19, 2017

Bu çevrimiçi makalenin atf künyesi / Please cite this online article as: Özdemir, A. N., Alpaydın, Y. (2017). Yükseköğretim kurumlarında akademik yayıncılık: Üniversite dergilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yükseköğretim Dergisi*, doi:10.2399/yod.17.026

Çevrimiçi erişim / Online available at: www.yuksekogretim.org • doi:10.2399/yod.17.026 • Karekod / QR code:

sel dergilerde yayınlanan makalelerin bilimsel yeterliliklerinin tespit edilebilmesi amacıyla bu dergilerin içeriği belli ölçütler ışığında hakem görüşü alınarak oluşturulmaktadır (Bazerman, 1988). Hem ülkemizde hem de dünyada akademik dergilerin hakem denetimli olmaları dergilerin kalitelerini arttıran bir ölçüt olarak kabul görmektedir.

Akademik dergiler şu şekilde tanımlanmaktadır: Akademik dergi bir bilimsel alan, disiplin veya alt disiplinde yapılan özgün bir araştırmayı ya da güncel gelişmeleri yayma amacı ile ayda bir ya da iki veya üç ayda bir çıkarılan süreli yayındır. Dergi makaleleri genellikle araştırmayı yapan kişi ya da kişiler tarafından yazılır. Popüler dergilere oranla daha uzun olup sonunda bir bibliyografya ya da kaynakça bulunur. Fen ve sosyal bilimler alanında yazılan makalelerde asıl metinden önce bir öz yer alır (Reitz, 2014).

Hakemli ulusal dergiler ise; ilgili Yükseköğretim Kurulu (YÖK) mevzuatına göre, editörü ve en az beş farklı üniversitenin öğretim üyelerinden oluşmuş danışma kurulu olan, bilimsel özgün araştırma makalelerini en az bir hakemin olumlu görüşüne dayanarak yayımlayan, üniversite kütüphanelerinden erişilebilir olan süreli bir dergi gruplarıdır (YÖK, 2017).

Alan Yazın ve İlgili Araştırmalar

Türkiye’de akademik dergilerin nicelik ve nitelik yönünden gelişmesini sağlayan temel unsur, üniversitelerin açılması ve yaygınlaşmasıdır. İlk olarak, 1933 Üniversite Reformu’nun ardından akademik dergicilik döneminde önemli bir hareketlilik yaşanmış, sonrasında ise 1982 yılında kurulan pek çok akademik kurumun akademik dergiciliğe olumlu yansımaları olmuştur. En son 2000 yılı sonrası açılan yeni üniversitelerin akademik dergiciliğe değerli katkıları olduğu belirtilmektedir (Kozak, 2014). Bunlar dışında YÖK tarafından belirlenen “Akademik Yükseltme Ölçütleri” bağlamında özellikle hakem denetimli akademik dergilerde ve hatta SSCI (Social Sciences Citation Index), SCI (Science Citation Index) gibi önemli görülen indekslerde yer alan yayınların önem kazanması, akademik yükselmenin vazgeçilmez araçları haline gelmiştir (YÖK, 2008).

Akademik Yayıncılığın Tarihi

Bilginin yayılması ihtiyacı yazının bulunması ve haberleşme şekillerinin yaygınlaşması ile ortaya çıkmıştır. Ancak bilginin sistemli bir şekilde bilimsel makaleler vasıtasıyla iletilmesi son bin yılda ortaya çıkmıştır. Antik Yunan’da benzer yollar kullanılmış olduğuna dair bilgilere ulaşılmış olursa da asıl olarak bilgi paylaşım araçlarının geniş çapta kullanımının matbaanın Avrupa’da yaygınlaşması ile başladığı düşünülmektedir (Almeida, 2016).

Dünyada bilimsel dergilerin tarihi incelendiğinde, 17. yüzyılda ilk bilim akademilerinin kurulmasıyla, ilk olarak Batı Avrupa’da “journal” denilen yayınlar ortaya çıkmıştır. 1665 yılında, Fransa’da yayımlanan “Journal des Scavans” ve İngiliz Bilimler Akademisi tarafından 1662’de yayımlanan “Philosophical Transactions of the Royal Society” ilk kez düzenli olarak araştırma sonuçlarını yayımlayan bilimsel dergiler olarak ilgili alan yazında yer almışlardır (Akgün,1995).

Ülkemizde ilk akademik derginin 1849’da yayımlanan Vakayî-i Tıbbiye isimli bir sağlık dergisi olduğunu öne sürülmektedir (Özkan,1982 akt. Tonta ve Al, 2007). Ancak ilgili konuda yerel tarih incelendiğinde ise Osmanlı İmparatorluğu’nun resmî ilk sivil bilim örgütlenmesi olan Cemiyet-i İlmiyye-i Osmâniyye tarafından 1862 yılında çıkarılmaya başlanan Mecmûa-i Fünûn’un ülkemizde yayımlanan ilk akademik dergi olduğuna dair iddialar da vardır. Mecmûa-i Fünûn bir fen dergisidir ve henüz Türk okuyucusunun tanımadığı jeoloji, fizik, kimya, biyoloji gibi pozitif bilimlerden; tarih, coğrafya, pedagoji, felsefe, mantık, maliye ve iktisat gibi sosyal bilimlere kadar birçok konuya sayfalarında yer vermiştir (Akgün, 1995).

Yükseköğretimde Akademik Yayıncılığa Dair Yapılmış Araştırmalar

Türkiye İstatistik Yıllığı verilerine göre ülkemizde 2500 civarında dergi yayımlanmaktadır. Bu dergilerin yaklaşık üçte birini akademik dergiler, geri kalanını ise popüler dergiler, haber dergileri ve gazeteler oluşturmaktadır. Süreli yayınlar bir ülkede bilim düşüncesinin gelişmesine ve bilim kurumlarının oluşmasına önemli katkıda bulunmaktadırlar (Koloğlu, 1987 akt. Tonta ve Al, 2007). Yükseköğretimde akademik yayıncılığa dair yapılmış araştırmalar incelendiğinde bu çalışmaların sınırlı düzeyde olduğu göze çarpmaktadır. Ülkemiz kapsamında incelendiğinde öncelikle TÜBİTAK girişimleri ile gerçekleştirilmiş olan süreli yayın kurultayları dikkat çekmektedir. Akademik yayıncılıkla ilgili bu kurultaylarda ele alınan konulardan başlıcaları özellikle sosyal bilimler alanında yürütülmüş çalışmalarındaki nitel araştırma desenlerindeki öznel, araştırmacıların istatistik bilgilerinin yetersizliği ve referans verme konusundaki hataları olarak tespit edilmiştir (Karip, 2006). Bunlar dışında editörlere biçimsel açıdan hangi tür makalelerin hakem görüşüne gönderilmesi konusunda notlar içeren bildirimler (Bozkurt, 2010), akademik dergicilik alanında bilimsel iletişim ve etik yayın temalı (Alır, 2010) ve telif hakları ile ilgili güncel gelişmeler içeren sunular (Uçak, 2010), akademik dergilerde editör ve hakem sorunları, (Gözen, 2010; Şahin, 2010) dergilerin finansal sorunlarını (Yücel, 2013) ve Türk dergilerinin Web of Science’daki yerini, etki faktörünü (Asan, 2013) ele alan kurultaylar diğer dikkat çeken konulardır.

160 adet ekonomist akademisyenden Delphi Tekniği kullanılarak görüş alınmış olan bir çalışmada, ilk olarak anket ile ekonomi alanında yayımlanmış dergiler hakkında veri toplanmıştır. Sonrasında araştırmacılar çalışmaya katılan akademisyenlerden dergileri değerlerine göre 0–20 değerleri arasında puanlamalarını istemişlerdir ve araştırmaya katılan akademisyenlerin öznel görüşlerine göre toplanan veriler değerlendirilmiştir (Hawkins, Ritter ve Walter, 1973).

1970 ve 1974 yılları arasında ekonomi departmanı ile ilgili olarak akademik yayıncılık performanslarının incelendiği bir araştırmada, 24 ekonomi dergisinin ABD’de faaliyet gösteren ekonomi bölümleri bazında makaleler sayılarına göre, sayfa sayılarına göre ve tanınma değerlerine göre incelenmesi üzerine bir çalışma yürütülmüştür (Niemi, 1975).

Akademik dergilerin kalite düzeyleri ile ilgili birtakım ölçütler sunulduğu bir araştırmada; dergilerin yayımladıkları ortalama makale sayıları, hakem sayıları ve zengin bir editör kuruluna sahip olmaları, özet içermeleri, atıf sayılarının yüksekliği, empirik çalışmaların sonuçlarının geçerlilik ve güvenilirlik düzeyleri, makale değerlendirme süreleri gibi değerler kriter olarak belirlenmiştir (Zwemer, 1970).

Başka bir çalışmada ise dergilerin abone sayıları, yayın dilleri, kuruluş yılları, hakem denetimli olma durumları, hakem sayıları, hakemlerin makaleleri değerlendirme süreleri, yayınlama sıklıkları gibi değerler üzerinden JEL veri tabanına giren ekonomi dergilerinin kalite yönleri tartışılmıştır (Miller ve Punsalan, 1988).

Bu kapsamda ülkemizde yükseköğretimde akademik yayıncılığa dair yapılmış önemli çalışmalar incelendiğinde ilk olarak; Cumhuriyet döneminde yayımlanmış olan tıp dergilerinin sayısal gelişimleri, Türkçe ve yabancı dil bakımından dağılımları ve yayın sürelerinin incelediği bir çalışma dikkat çekmektedir (Kayar, 1994).

Cerrahi bilimler alanında yayımlanan dergilerin incelendiği bir çalışmada ise, ilgili alanda yayımlanan dergilerle ilgili olarak dergilerin yayın sıklığı, sayfa sayısı, abone sayısı gibi veriler değerlendirilmiştir (Topuzlu, 1994).

Uluslararası bir açık erişim akademik ve bilimsel dergiler indeksi olan DOAJ’da (Directory of Open Access Journals) (2014) ise toplam 9748 açık erişim derginin tarandığı görülmektedir. DOAJ’da dizinlenen dergilerin ülkelere göre dağılımında; ABD 1203, Brezilya 914, İngiltere 612, Hindistan 591, İspanya 519, Mısır 445, Almanya 334, Romanya 295, İtalya 288, Kanada 263 ve Türkiye 259 dergi ile 20 ülke arasında 11. sırada yer almaktadır (Aslan, 2014).

Türkiye’de bilimsel/akademik dergilere ilişkin yürütülmüş bir çalışmada ise akademik/bilimsel dergilerin %50.8’inin (861 dergi) sosyal bilimler alanlarında yayımlanmakta olduğu saptan-

mıştır. Bunu %25.4 oranıyla (430 dergi) sağlık bilimleri, %7.9 (154 dergi) oranıyla teknik bilimler ve %4.7 (79 dergi) oranıyla da matematik ve fen alanlarında yayımlanan dergiler izlemektedir. Ayrıca aynı araştırmanın sonucuna göre bilimsel/akademik dergilerin %43.4’ü (736 dergi) Türkçe-İngilizce olmak üzere iki dilli yayımlanmaktadır ve Türkçe yayımlanan dergilerin oranı %30.5 (517 dergi) iken İngilizce dergilerin oranı ise %14.7’dir (249 dergi). Araştırma bulgularına göre en fazla bilimsel/akademik dergi Ankara’da (511 dergi) yayımlanırken, Ankara’yı 459 dergi ile İstanbul izlemektedir (Kozak, 2014).

Akademik Yayıncılığa Dair Genel Sorunlar

İlk bilimsel derginin yayınlandığı 17. yüzyıldan 20. yüzyılın sonlarına dek basılı şekilde varlığını sürdüren akademik dergilikle ilgili özellikle ücret artışı ve erişim zorluğu gibi nedenlerden dolayı sorunlar yaşanmış ve bu yüzden alternatif model arayışlarına gidilmiştir. ABD’deki Araştırma Kütüphaneleri Derneği’nin 2003–2004 yıllarını kapsayan bir araştırmasına göre, bilimsel dergilerin fiyatları 1986–2004 yılları arasında %188 oranında artarken, araştırmanın gerçekleştirildiği 113 büyük üniversite kütüphanesinin süreli yayın aboneliklerine yaptıkları harcamalar %273 oranında artmıştır. Yine bu kütüphaneler, 1987 yılına oranla 1997’de süreli yayın alımı için %142 daha fazla bütçe ayırmalarına karşın 10 yıl öncesine oranla süreli yayına %6.2 daha az abone olabilmışlerdir (Polat, 2006 akt. Aslan, 2014).

Elektronik dergilerin yayınlamasıyla bilimsel çalışmalara doğrudan erişim sağlayan açık erişim sistemleri ile bir nebze olsun bilimin yaygınlaştırılması adına iyileştirmeler yapılmıştır. Bu alanda ABD ve İngiltere’deki bazı üniversite ve araştırma kuruluşlarının bazı yayınları ücretsiz olarak erişime açmasının ardından bir İngiliz şirketi, Wellcome Trust açık erişimi destekleyen ve desteklediği araştırmalardan üretilen yayınlara da açık erişim zorunluluğu getiren ilk ticari kuruluş olmuştur (Tonta, 2007). Açık erişim, bilimsel literatürün internet aracılığıyla finansal engeller olmaksızın, erişilebilir, kaydedilebilir, kopyalanabilir, yazdırılabilir, taranabilir, dizinlenebilir, tam metne bağlantı verilebilir, yazılıma veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir biçimde kamuya ücretsiz açık olması anlamına gelmektedir (Bailey, 2005; BOAI, 2001). Bu konuda dünyada atılmış en somut adımların başında açık erişimi destekleyen Budapeşte Açık Erişim Bidirisi’dir (BOAI, 2001). Türkiye’de ise İstanbul Bahçeşehir Üniversitesi’nde gerçekleştirilen X. Türkiye’de İnternet Konferansı’dır (2005). çünkü bu konferansta Türkiye’de açık erişim hareketinin ve kurumsal arşiv uygulamalarının bir birlik içinde yürütülmesi amacı ile Açık Erişim Ulusal Politika oluşturulması kararlaştırılmıştır (Aslan, 2014).

Bilim insanlarının kariyerleri, araştırmalarının ne kadar okunduğu, değerlendirildiği, kullanıldığı ve atıf aldığına bağlı olduğu için akademik yayıncılıkta yükselen fiyatlar bir problem

durumu olarak görülmektedir. Bir yazarın atf alması ise etki faktörü yüksek dergilerde yayın yaparak daha fazla kişi tarafından ulaşılabilir olmasına bağlıdır. Ancak etki faktörü yüksek olan bilimsel dergilerin fiyatları sürekli artmakta ve bu durum bilimsel yaygınlaşma ve iletişimin önünde bir engel teşkil etmektedir (Tonta, 2005).

Bilimsel gelişmeye en büyük desteği sağlayan akademik dergiciliğin önündeki iki temel engelden biri olan fiyatlandırma açık erişim sistemleriyle kısmen ortadan kalksa da diğer önemli problemi yaratan durumun izin durumlarının yayıncılar tarafından farklı şekillerde algılanması olduğu görülmektedir. Bu konuda yayıncılar şu şekilde gruplanmaktadır (Bailey, 2005):

- Açık erişim (*OA Journals*- yeşil kodlu) dergiler: Tüm makalelerin tam erişime açık olduğu, Creative Commons Licence gibi lisanslarla minimum düzeyde sınırlandırma yapan dergilerdir. Bu dergilere Biomedical Digital Libraries örnek olarak gösterilebilir.
- Ücretsiz erişim (*FA Journals*- mavi kodlu) dergiler: Tüm makalelere ücretsiz erişim mümkündür ancak telif hakları sınırlaması (yalnızca eğitim amaçlı kullanım için kopyalanma izni verilir) getirilir. Creative Commons Attribution License tarzı lisansları kullanmazlar. The Public-Access Computer Systems Review ise bu tip dergilere örnek teşkil etmektedir.
- Ambargolu erişim (*EA Journals*- sarı kodlu) dergiler: Telif hakları sınırlaması kullanılır ve bu duruma ek olarak, makaleleri ücretsiz erişime açmalarına rağmen belli periyodlar için erişime sınırlama getirerek ambargo koymaktadırlar. Learned Publishing bu türe bir örnektir.
- Kısmi erişim (*PA Journals*- turuncu kodlu) dergiler: Telif hakları sınırlamalarına ek olarak, seçilmiş makalelere ücretsiz erişim sağlarlar. College & Research Libraries örnek olarak verilebilir.
- Sınırlı erişim (*RA Journals*- kırmızı kodlu) dergiler: Telif hakları sınırlamalarına ek olarak, hiçbir makaleye ücretsiz erişim sağlamazlar. Abonelik koşulları aranmaktadır. Library Administration and Management bu türe örnek teşkil etmektedir.

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Üniversitelerde akademik yayıncılık konusu araştırıldığında, dergilerin ulusal ve uluslararası dizinlere girebilmesi için standart bir alt yapı hizmeti sunan DergiPark sistemi göze çarpmaktadır. Bir açık erişim sistemi olan DergiPark tamamen ücretsizdir ve aşağıda belirtilen amaçlara sahiptir (DergiPark, 2016):

- Akademik süreli yayıncılığın, Türkiye’de kaliteli ve standartlara uygun olarak gelişmesini sağlamak
- Ulusal akademik dergilerin tüm dünyada görünürlüğü ve kullanımını artırmak
- Dergilerin elektronik ortamda yönetilmesini sağlayan bir sistemin yaygın ve ileri düzeyde kullanımını sağlamak

Bu bilgiler ışığında, Türkiye’de yayınlanan üniversite dergilerine dair, durum belirten birtakım betimsel sonuçlar ortaya koyabilmek ve bu sonuçları kalite ölçütleri ışığında değerlendirebilmek, Türkiye’de akademik yayıncılığın gelişmesine önemli katkılar sağlayabilir. Özellikle 20. yüzyıldan günümüze ulaşan üniversitelerin süreçsel gelişimini takip etmek geleceğe yönelik çalışmalara da ışık tutabilir. Bu doğrultuda oluşturulan araştırma sorusu; “DergiPark’ın yayın platformunda yer alan 2000 yılı öncesi kurulmuş üniversite dergileri bazı değişkenler açısından incelendiğinde ortaya çıkan sayısal sonuçlar nasıl dağılmaktadır?” şeklinde oluşturulmuştur. Alt araştırma soruları ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- DergiPark’ta yer alan 2000 yılı öncesi kurulmuş üniversitelere ait dergiler üniversitelere göre nasıl dağılmaktadır?
- DergiPark’ta yer alan 2000 yılı öncesi kurulmuş üniversitelere ait dergiler yayın dili sayısı ve yayın dili dağılımı nasıldır?
- DergiPark’ta yer alan akademik dergilerin basım türüne, kuruluş yıllarına göre, yayınlanma sıklıklarına göre, konu alanlarına göre, araştırma desenlerine göre, yıllık ortalama makale sayılarına göre ve hakem sayılarına göre dağılımı nasıldır?
- DergiPark’ta yer alan akademik dergilerin konu alanlarına göre makale indirilme sıklıkları nedir?
- DergiPark’ta yer alan akademik dergilerin konu alanlarına göre ortalama makale sayıları nasıl dağılmaktadır?
- DergiPark’ta yer alan akademik dergilerin kuruluş yıllarına göre araştırma desenlerinin, konu alanlarının, yayın yapılan dillerin, basım türlerinin dağılımı nasıldır?
- DergiPark’ta yer alan akademik dergilerin konu alanlarına göre yayınlanma sıklıkları, araştırma desenleri, yayın yapılan dil dağılımı nasıldır?

Bu çalışma ile Türkiye’de gelişmekte olan akademik yayıncılığa dair istatistiksel veriler ortaya koyarak Türkiye’deki üniversite dergilerinin niceliksel durumu hakkında bilgi sunmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma Deseni

Türkiye’de üniversite dergileri ile ilgili bir durum analizi ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen tarama türündeki bu çalışmada içerik analizi yöntemi gerçekleştirilmiştir. İçerik analizleri; her türlü sözel ve yazılı verinin araştırma problemini aydınlatarak şekilde sınıflandırılması, özetlenmesi, veriler içerisindeki belirli değişkenlerin veya kavramlarının ölçülerek anlamlandırılması amacıyla kategorilere ayrılması olarak tanımlandığı için bu çalışmada kullanılacak en uygun araştırma yöntemi olarak görülmektedir (Arık, 1992 *akt.* Böke vd., 2014).

Evren ve Örneklem

Çalışma evrenini Türkiye’de 2000 yılı öncesi kurulmuş olan devlet ve vakıf üniversitelerine ait akademik dergiler oluşturmaktadır. 2000 yılı sonrasında Türkiye’de çok sayıda yeni üniversite kurulmuştur. 2000 öncesi kurulan üniversitelerin kurumsallaşma bakımından daha fazla yol aldıkları ve bu kurumsallaşmanın akademik yayıncılık deneyimi bakımından da bu üniversiteleri farklı kılacağı kabul edilerek evren bu şekilde seçilmiştir. Çalışmanın örneklemi ise 04.04.2017 ve 07.04.2017 tarihleri arasında DergiPark’ta yer alan dergilerin editörlüğünü üstlenmiş olan 45 üniversiteye ait dergiler oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmada 463 akademik dergiye ilişkin veriler toplanmıştır.

Verilerin Toplanması

İlgili alan yazın incelemesi ve akademik dergilerin temel özellikleri dikkate alınarak verilerin toplanması öncesinde akademik dergilerin incelenmesinde aşağıdaki ölçütler belirlenmiştir:

- Dergilerin yayımladıkları ortalama makale sayıları, hakem sayıları ve zengin bir editör kuruluna sahip olmaları (Zwemer, 1970)
- Yayın dilleri, kuruluş yılları, yayınlanma sıklıkları (Miller ve Punsalan, 1988)
- Dergilerin elektronik ve açık erişim olma durumları (Bailey, 2005; BOAI, 2001)
- Üniversiteler Arası Kurul’un belirlediği birtakım ölçütlerden bir derginin en az beş yıldır yayımlanma durumunun olup olmadığı

Bunlar dışında Türkiye’de akademik dergicilik ile ilgili değerli sonuçlar yaratabilecek kıstaslar da önemsenmiştir. Bu kıstaslar; Türkiye’deki üniversitelerin dergi sayıları, dergilerin bilim dallarına göre sayıları, araştırma desenlerindeki eğilimler, dergilerin konu alanlarına göre okunma düzeylerinden oluşmaktadır. İlgili alan yazın çerçevesinde verilerin hangi kriterlere göre inceleneceğine dair bir çizelge hazırlandıktan sonra çalışmada kullanılan verilerin kaynağı, yazar tarafından DergiPark’ın internet sitesinde yer alan 2000 yılı öncesi kurulmuş üniversite dergilerinin bilgileri 04.04.2017 ve 07.04.2017 tarihleri arasında incelenerek oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler istatistik paket programı olan SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ile içerik analizine tabi tutulmuştur. Betimsel düzeyde tutulan istatistiksel analizler kapsamında belirlenen ölçütler doğrultusunda toplanan sınıflama düzeyindeki verilerin frekans analizleri ve yüzdeleri hesaplanmış, ölçekli verilerde ise buna ilaveten ortalamalar da hesaplanarak oluşturulan grafik ve tablolar yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamındaki dergilerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde ■ Tablo 1’deki dergi dağılımı görülmektedir. ■ Tablo 1 incelendiğinde araştırma kapsamına alınan dergiler içerisinde 65 dergi ile İstanbul Üniversitesi’nin en fazla dergi sayısına sahip üniversite olduğu dikkat çekmektedir.

■ Tablo 1. Akademik dergilerin üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	f	%
Istanbul Üniversitesi	65	14.07
Marmara Üniversitesi	24	5.19
Süleyman Demirel Üniversitesi	23	4.98
Gazi Üniversitesi	22	4.76
Atatürk Üniversitesi	18	3.9
İnönü Üniversitesi	18	3.9
Hacettepe Üniversitesi	16	3.46
Ege Üniversitesi	15	3.25
Selçuk Üniversitesi	15	3.25
Çukurova Üniversitesi	12	2.6
Dokuz Eylül Üniversitesi	12	2.6
Şakarya Üniversitesi	12	2.6
Erciyes Üniversitesi	11	2.38
Ankara Üniversitesi	10	2.16
Karadeniz Teknik Üniversitesi	10	2.16
Anadolu Üniversitesi	9	1.95
Cumhuriyet Üniversitesi	9	1.95
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	9	1.95
Uludağ Üniversitesi	9	1.95
Yıldız Teknik Üniversitesi	9	1.95
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	9	1.95
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	8	1.73
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	8	1.73
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	7	1.52
Kocaeli Üniversitesi	7	1.52
Trakya Üniversitesi	7	1.52
Afyon Kocatepe Üniversitesi	6	1.3
Celal Bayar Üniversitesi	6	1.3
Dicle Üniversitesi	6	1.3
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	6	1.3
Mersin Üniversitesi	6	1.3
Adnan Menderes Üniversitesi	5	1.08
Gaziantep Üniversitesi	5	1.08
Kafkas Üniversitesi	5	1.08
Kırıkkale Üniversitesi	5	1.08
Akdeniz Üniversitesi	4	0.87
Balikesir Üniversitesi	4	0.87
Bülent Ecevit Üniversitesi	4	0.87
Dumlupınar Üniversitesi	4	0.87
Erzincan Üniversitesi	4	0.87
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	4	0.87
Fırat Üniversitesi	4	0.87
Mustafa Kemal Üniversitesi	4	0.87
Pamukkale Üniversitesi	4	0.87
Harran Üniversitesi	2	0.43

dir. Marmara Üniversitesi 24 dergi ile ikinci sırada, Süleyman Demirel Üniversitesi 23 dergi ile üçüncü sırada, Gazi Üniversitesi 22 dergi ile dördüncü sırada ve Atatürk Üniversitesi ise 18 dergi ile beşinci sırada yer almaktadır. Diğer üniversiteler daha az dergi sayıları ile tabloda yer almaktadırlar.

■ Tablo 2 incelendiğinde araştırma kapsamında yer alan dergilerin 187 (%40.48) tanesinin tek dille, 246 (%53.25) tanesinin iki dille, 19 (%4.11) tanesinin üç dille, 10 (%2.16) tanesinin ise dört dille yayın yapıldığı görülmektedir.

■ Tablo 3'te görüldüğü üzere araştırma kapsamında yer alan dergilerden Türkçe yayın yapanların sayısı 418 (%90.48), İngilizce yayın yapanların sayısı 315 (%68.18), Almanca yayın yapanların sayısı 16 (%3.46), Fransızca yayın yapanların sayısı 16 (%3.46), Arapça yayın yapanların sayısı 7 (%1.52), Rusça yayın yapanların sayısı 2 (%0.43), İtalyanca yayın yapanların sayısı 1 (%0.22) ve Farsça yayın yapanların sayısı ise 1'dir (%0.22).

■ Tablo 4 incelendiğinde, araştırma kapsamında yer alan dergilerden 44 (%9.52) tanesinin sadece elektronik, 247 (%53.46) tanesinin yazılı, 171 (%37.01) tanesinin ise hem yazılı hem elektronik olarak yayın yapıldığı görülmektedir.

■ Tablo 5 incelendiğinde araştırma kapsamında yer alan dergilerin 45 (%9.74) tanesinin 1980 yılı ve öncesinde, 52 (%11.26) tanesinin 1981 ve 1990 yılları arasında, 72 (%15.58) tanesinin 1991 ve 2000 yılları arasında, 115 (%24.89) tanesinin 2001 ve 2010 yılları arasında, 178 (%38.53) tanesinin ise 2011 ve sonrası dönemde yayın yapmaya başladığı görülmektedir.

■ Tablo 6'da görüldüğü üzere araştırma kapsamında yer alan 29 (%6.28) dergi yılda 1 kez, 294 (%63.64) dergi yılda 2 kez, 65 (%14.07) dergi yılda 3 kez, 68 (%14.72) dergi yılda 4 kez, 6 (%1.3) dergi ise yılda 6 kez yayımlanmaktadır.

■ Tablo 7 incelendiğinde Fen Bilimleri konu alanında 12 (%2.6) adet derginin, Sağlık Bilimleri konu alanında 72 (%15.58) adet derginin, Sosyal ve Beşeri Bilimler alanında 293 (%63.42), Teknik Bilimler alanında ise 85 (%18.4) derginin yayınlandığı görülmektedir.

■ Şekil 1'de görüldüğü üzere araştırma kapsamında yer alan dergilerden Teknik Bilimler konu alanı içerisinde yer alanlar bilim dallarına göre incelendiğinde ilk sırada 38 dergi ile çoklu disiplinler, ikinci sırada 16 dergi ile mühendislik bilimleri, üçüncü sırada ise 15 dergi ile tarım bilimleri dergileri yer almaktadır.

■ Şekil 2 incelendiğinde Sosyal ve Beşeri Bilimler Konulu dergilerin bilim dallarına göre dağılımında en çok 99 dergi ile çoklu disiplinler, ikinci sırada 47 dergi ile eğitim bilimleri, üçüncü sırada ise 27 dergi ile din bilimleri dergilerinin yer aldığı görülmektedir.

■ Şekil 3'te görüldüğü üzere Sağlık Bilimleri konu alanı içerisinde 42 dergi ile tıp dergileri ilk sırada, çoklu disiplinler

■ Tablo 2. Akademik dergilerin yayın dili sayılarının dağılımı.

Yayın dili sayısı	f	%
1	187	40.48
2	246	53.25
3	19	4.11
4	10	2.16

■ Tablo 3. Akademik dergilerde kullanılan yayın dili dağılımı.

Dil	f	%
Türkçe	418	90.48
İngilizce	315	68.18
Almanca	16	3.46
Fransızca	16	3.46
Arapça	7	1.52
Rusça	2	0.43
İtalyanca	1	0.22
Farsça	1	0.22

■ Tablo 4. Akademik dergilerin basım türü dağılımı.

Basım türü	f	%
Elektronik	44	9.52
Yazılı	247	53.46
Yazılı ve elektronik	171	37.01

■ Tablo 5. Akademik dergilerin kuruluş yıllarına göre dağılımı.

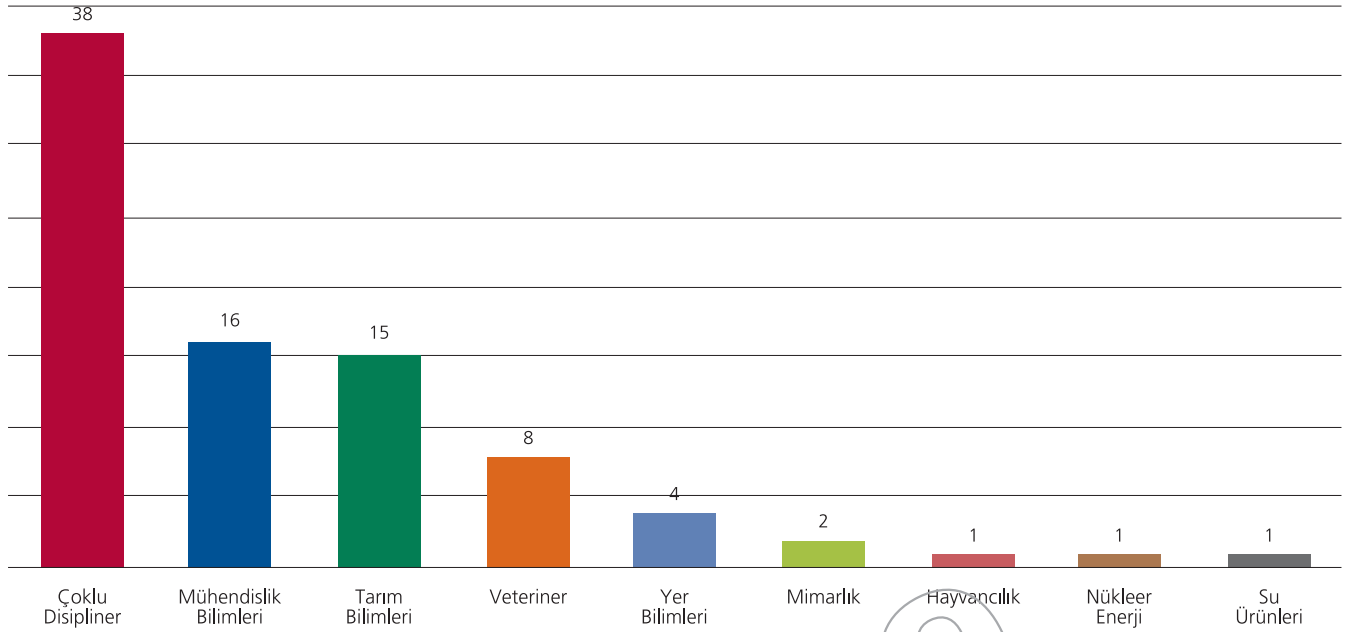
Kuruluş yılı	f	%
1980 ve öncesi	45	9.74
1981-1990 arası	52	11.26
1991-2000 arası	72	15.58
2001-2010 arası	115	24.89
2011 ve sonrası	178	38.53

■ Tablo 6. Akademik dergilerin yayınlanma sıklığına göre dağılımı.

Yayın periyodu	f	%
Yılda 1	29	6.28
Yılda 2	294	63.64
Yılda 3	65	14.07
Yılda 4	68	14.72
Yılda 6	6	1.3

■ Tablo 7. Akademik dergilerin konu alanlarına göre dağılımı.

Konu	f	%
Fen Bilimleri	12	2.6
Sağlık Bilimleri	72	15.58
Sosyal ve Beşeri Bilimler	292	63.2
Teknik Bilimler	85	18.61

■ Şekil 1. Teknik Bilimler konulu dergilerin bilim dalı dağılımı.

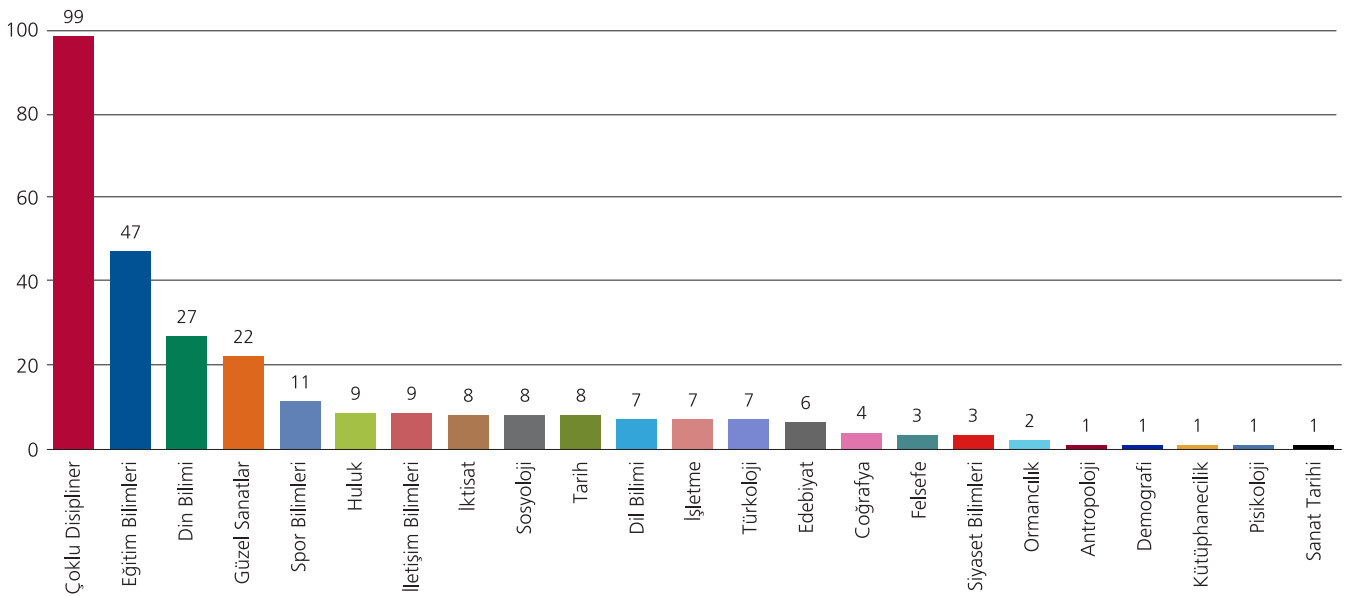
20 dergi ile ikinci sırada, diş hekimliği 8 dergi ile üçüncü sırada, 2 dergi ile eczacılık dergileri yer almaktadır.

■ Şekil 4'te görüldüğü üzere, Fen Bilimleri konulu dergilerin hepsi çoklu disiplinler bilim dalındadır.

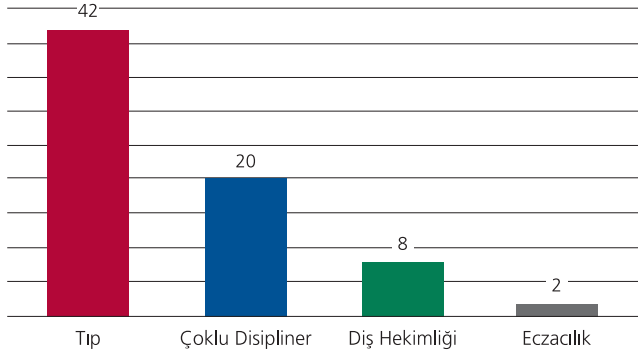
■ Tablo 8 incelendiğinde araştırma kapsamındaki dergilerin 45 (%9.74) tanesinin makale içeriklerine erişilememiştir.

Makale içeriklerine ulaşılabilen dergilerin son bir yıldaki sayılarının makaleleri incelendiğinde 107(%23.16) derginin ağırlıklı araştırma deseninin nitel, 90 (%19.48) derginin nicel ve 220 (%47.62) derginin ise hem nitel hem de nicel desenlerinin sayısının dengede olduğu görülmektedir.

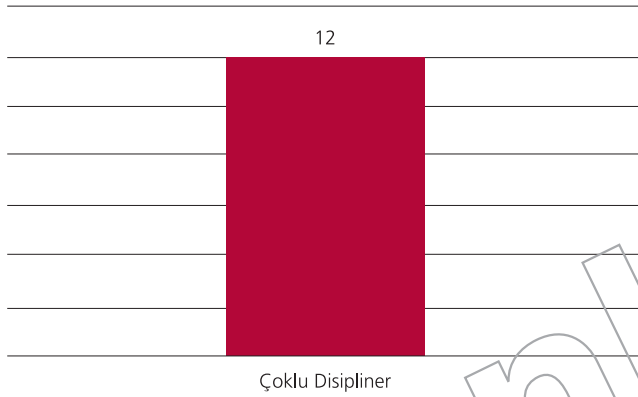
■ Tablo 9 incelendiğinde araştırma kapsamındaki dergilerin son yıldaki sayılarındaki ortalama makale sayıları 5 ve da-

■ Şekil 2. Sosyal ve Beşeri Bilimler konulu dergilerin bilim dalı dağılımı.

■ Şekil 3. Sağlık Bilimleri konulu dergilerin bilim dalı dağılımı.

■ Şekil 4. Fen Bilimleri konulu dergilerin bilim dalı dağılımı.

ha az olanların 125 (%27.06), 6 ve 10 arası olanların 196 (%42.42), 11 ve 15 arası olanların 73 (%15.8), 15 ve 20 arası olanların 35 (%7.58), 21 ve üstü sayıda makale yayınlayanların ise 33 (%7.14) olduğu görülmektedir.

■ Tablo 10 incelendiğinde 267.416 (%57.44) indirilme sıklığı ile Sağlık Bilimleri konu alanında yer alan dergilerin en fazla indirilen dergiler olduğu görülmektedir. Bunu, ikinci sırada 98.565 (%21.17) indirilme sıklığı ile Teknik Bilimler, üçüncü sırada 58.595 (%12.58) indirilme sıklığı ile Sosyal ve Beşeri Bilimler ve son olarak da 40.974 (%8.8) indirilme sıklığı ile Fen Bilimleri konu alanına giren dergiler izlemektedir.

■ Tablo 11 incelendiğinde, son bir yıl içerisinde yayınlanan dergilerdeki ortalama makale sayısının Fen Bilimler konu alanında 12, Sağlık Bilimleri konu alanında 11, Sosyal ve Beşeri Bilimler konu alanında 10, Teknik Bilimler konu alanında ise 11 olduğu görülmektedir.

■ Tablo 12 incelendiğinde, 296 (%64.07) akademik derginin 10 ve üstü sayıda hakemle çalıştığı, 16 (%3.46) derginin 9'dan az sayıda hakemle çalıştığı ve 150 (%32.47) derginin ise hakem sayılarını belirtmediği görülmektedir.

■ Tablo 8. Akademik dergilerin araştırma desenlerine göre dağılımı.

Araştırma deseni	f	%
Bilinmiyor	45	9.74
Nitel	107	23.16
Nicel	90	19.48
Nitel-Nicel	220	47.62

■ Tablo 9. Akademik dergilerin ortalama makale sayılarına göre dağılımı.

Ortalama makale sayısı	f	%
5 ve altı	125	27.06
6 ve 10 arası	196	42.42
11 ve 15 arası	73	15.8
15 ve 20 arası	35	7.58
21 ve üstü	33	7.14

■ Tablo 10. Akademik dergilerin konularına göre ortalama indirilme sayıları.

Ortalama indirilme sayısı	f	%
Fen Bilimleri	40.974	8.8
Sağlık Bilimleri	267.416	57.44
Sosyal ve Beşeri Bilimler	58.595	12.58
Teknik Bilimler	98.565	21.17

■ Şekil 5'te görüldüğü üzere araştırma desenlerinde tüm zaman aralıklarında en yüksek pay nitel ve nicel desenlerin birlikte dengeli olarak kullanıldığı dergi sayılarına aittir.

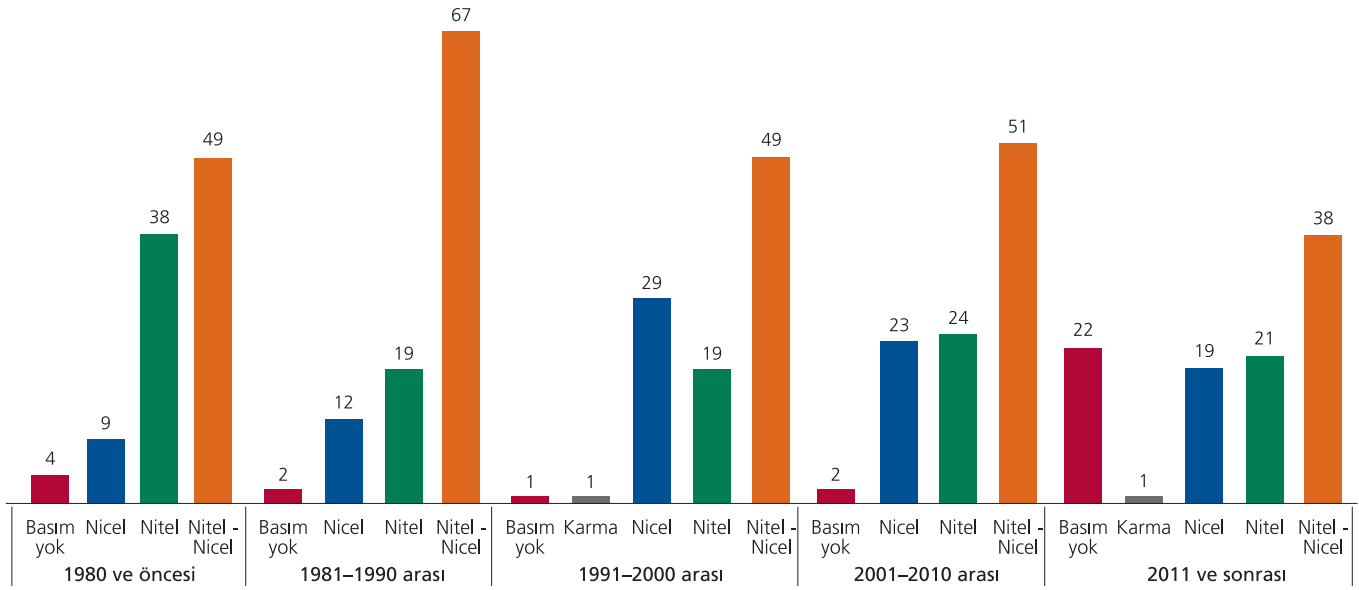
■ Şekil 6'da görüldüğü üzere tüm yıl aralıklarında Sosyal ve Beşeri Bilimler konu alanı açık ara (%64, 56, 58, 66) en geniş

■ Tablo 11. Akademik dergilerin konularına göre ortalama makale sayıları.

Ortalama makale sayısı	f
Fen Bilimleri	12.00
Sağlık Bilimleri	11.73
Sosyal ve Beşeri Bilimler	10.10
Teknik Bilimler	11.04

■ Tablo 12. Akademik dergilerin hakem sayılarına göre dağılımı.

Hakem sayısı	f	%
Belirtilmemiş	150	32.47
9 ve altı	16	3.46
10 ve üstü	296	64.07

■ Şekil 5. Akademik dergilerin kuruluş yıllarına göre araştırma desenlerinin (%) dağılımı.

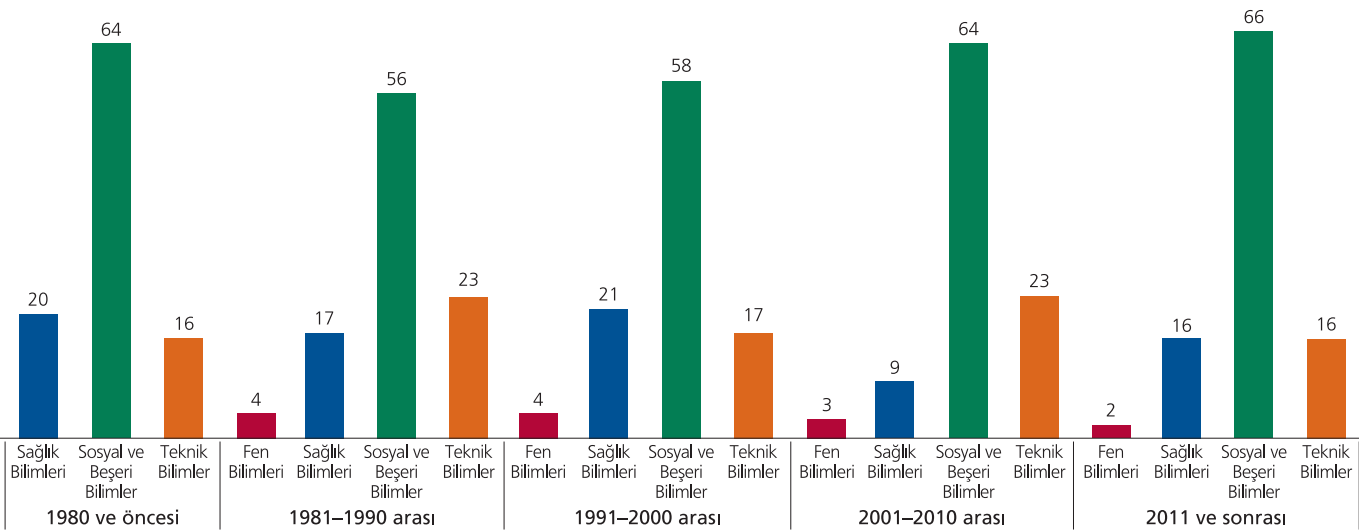
yüzde payına sahip olan konu alanıdır. Tüm zaman dilimlerinde en çok Sosyal ve Beşeri Bilimler konu alanlarına sahip dergiler yayımlanmıştır.

■ Şekil 7'de görüldüğü üzere, tüm zaman aralıklarında Türkçe ve İngilizce yayımlayan dergilerin yüzdelik payları diğer dillerden açık ara daha fazladır.

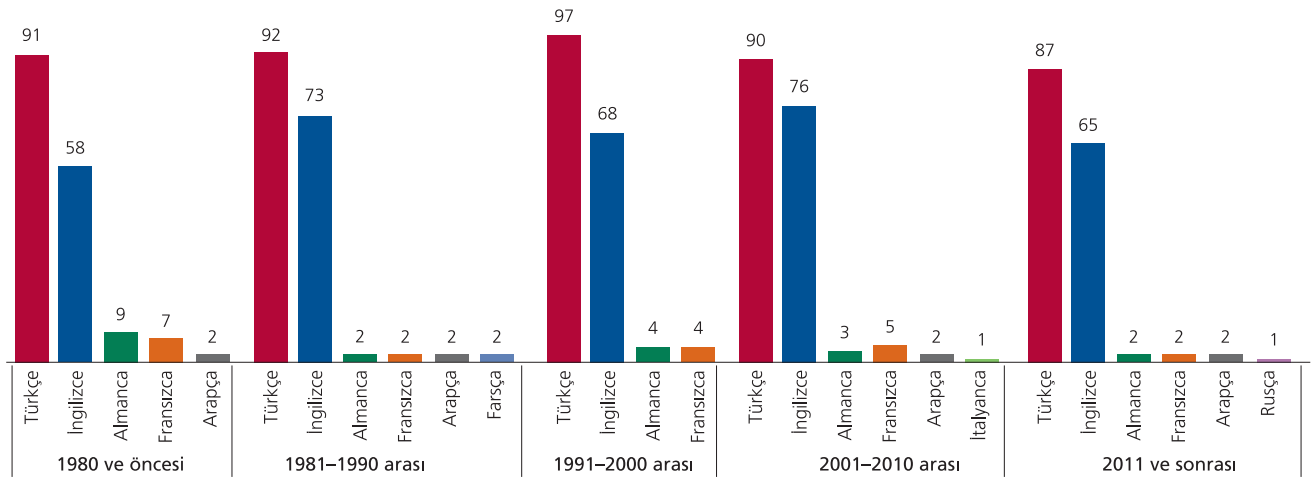
■ Şekil 8'de görüldüğü üzere, elektronik ve hem yazılı hem de elektronik yayımlayan dergilerin yüzdelik paylarında bir artış söz konusudur.

■ Şekil 9'da görüldüğü gibi Sağlık Bilimleri alanı hariç diğer tüm alanlarda dergilerin çoğunluğu sene iki kez yayımlanmaktadır. Sağlık Bilimleri alanında yayımlanma sıklığı daha fazladır; %39'luk bir oranla en fazla yılda dört kez yayımlanan dergiler ilk sıradadır.

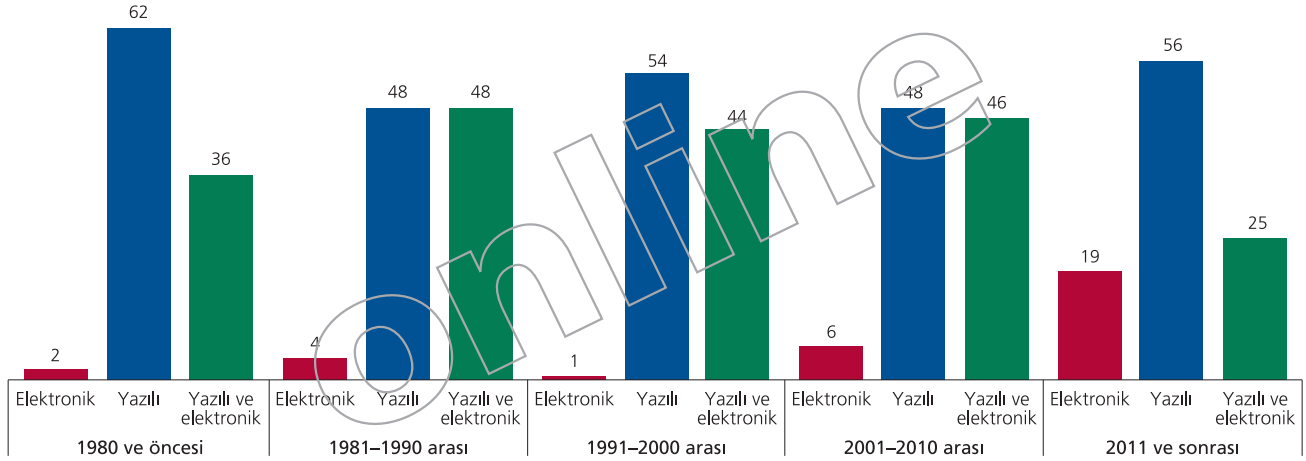
■ Şekil 10'da görüldüğü üzere tüm alanlarda en fazla nitel ve nicel desenlerin ağırlıklı olarak birlikte kullanıldığı yayınlar yapılmaktadır. Sosyal ve Beşeri Bilimler alanı araştırma desenleri incelendiğinde, nitel (%33) yayınların nicel (%15) yayınlardan fazla olduğu bulgusu görülmektedir.

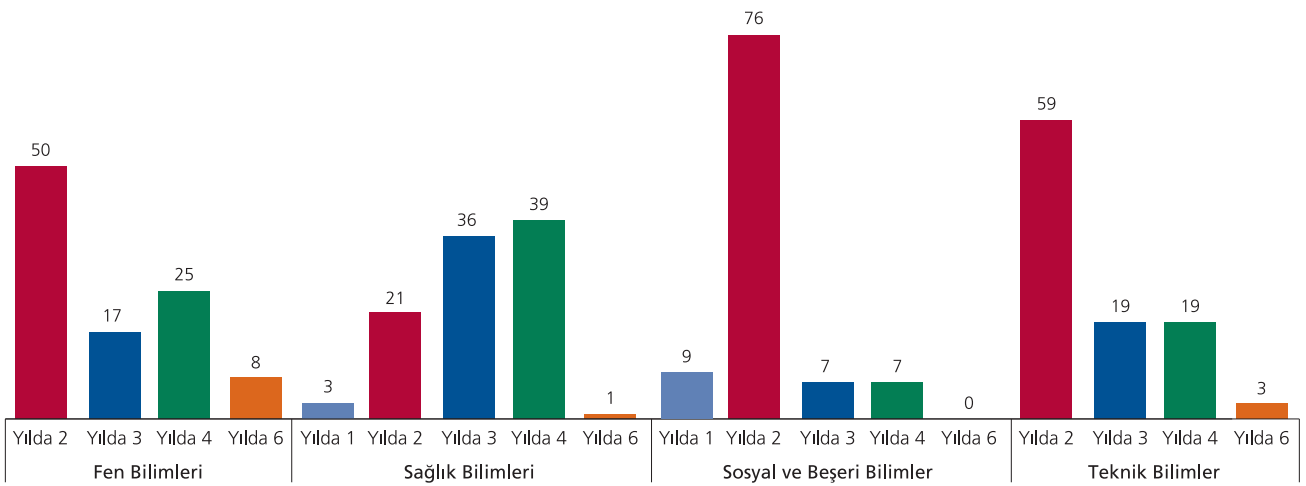
■ Şekil 6. Akademik dergilerin kuruluş yıllarına göre konu alanlarının (%) dağılımı.

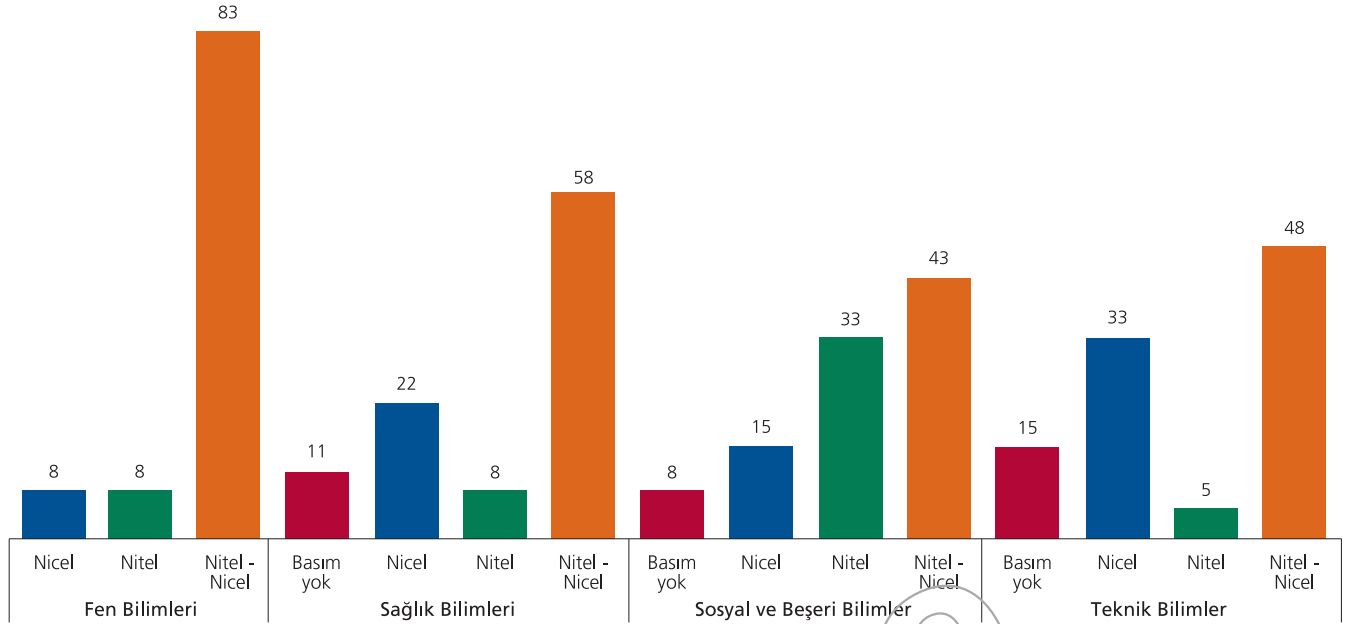
■ Şekil 7. Akademik dergilerin kuruluş yıllarına göre yayın dili (%) dağılımı.

■ Şekil 8. Akademik dergilerin kuruluş yıllarına göre basım türü (%) dağılımı.

■ Şekil 9. Akademik dergilerin konu alanlarına göre yayınlanma sıklığı (%) dağılımı.

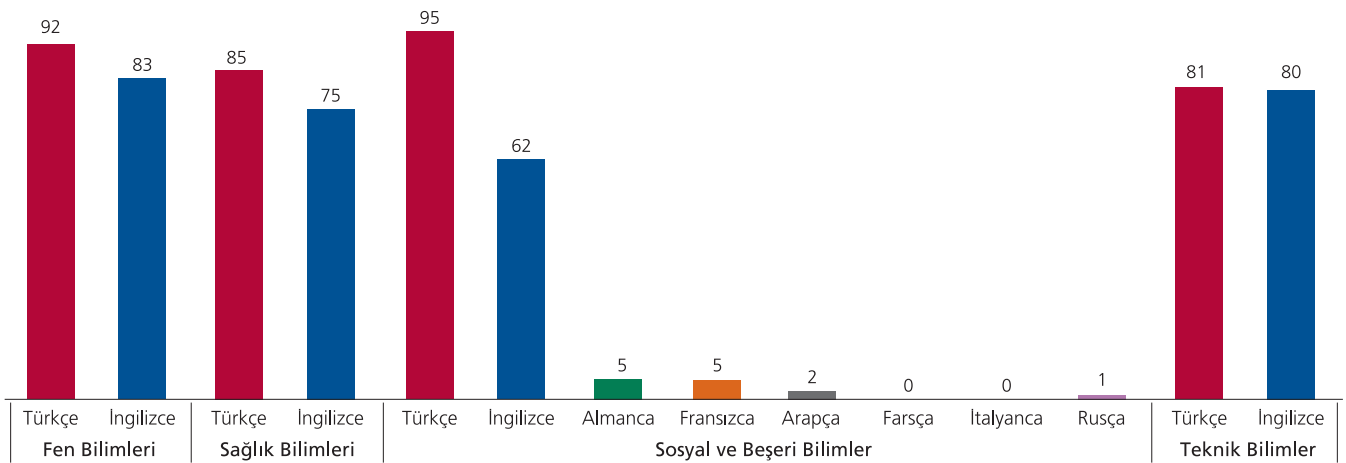

■ Şekil 10. Akademik dergilerin konu alanlarına göre araştırma desenleri (%) dağılımı.

■ Şekil 11’de görüldüğü üzere, Sosyal ve Beşeri Bilimler konu alanında Türkçe (%95) ve İngilizce (%62) başta olmak üzere, Almanca (%5), Fransızca (%5), Arapça (%2), Rusça (%1) dillerinde yayın yapılmaktadır. İtalyanca ve Farsça dillerinde yayın yapan dergilerin ise sayılarının yüzde 1’lik değeri dahi oluşturmadığı görülmektedir. Diğer konu alanları ise Fen Bilimleri (Türkçe %92, İngilizce %83), Sağlık Bilimleri (Türkçe %85, İngilizce %75) ve Teknik Bilimler (Türkçe %81, İngilizce %80) olarak sıralanmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada yükseköğretim kurumlarında akademik yayıncılıkla ilgili olarak DergiPark’ın veri tabanı baz alınarak bir takım niceliksel sonuçlar ortaya konmuştur. Bulgular incelendiğinde ilk olarak İstanbul Üniversitesi 65 dergi ile en fazla dergiye sahip olan üniversite olarak dikkat çekmektedir. Bu durum İstanbul Üniversitesi’nin çok eskilere dayanan kuruluş tarihi (1453) ile açıklanabilir. Bu durum ayrıca (2004–2014) Thomson Reuters InCites veri tabanına göre Türkiye’nin yayın performansı haritası incelendiğinde İstanbul Üniversitesi’nin

■ Şekil 11. Akademik dergilerin konu alanlarına göre yayım dili (%) dağılımı.

14.069 adet yayın sayısı ile ilk sırada yer almasının bir sebebi olarak gösterilebilir (ULAKBİM, 2014).

Araştırma kapsamındaki dergilerin konu alanlarına göre dağılımı incelendiğinde Sosyal ve Beşeri Bilimler alanındaki dergilerin %63'lük bir oranla ilk sırada, Teknik Bilimler dergilerinin %18'lik bir oranla ikinci sırada, Sağlık Bilimleri dergilerinin %16'lık bir oranla üçüncü sırada, Fen Bilimleri dergilerinin ise %2'lik bir oranla son sırada yer aldığı görülmektedir. 1679 bilimsel/akademik derginin bilgileri derlenerek yapılan bir araştırma sonucuna göre ise Türkiye'deki dergilerin %50.8'i (861 dergi) Sosyal Bilimler alanlarında yayımlanmakta iken Sağlık Bilimleri alanında %25.4 (430 dergi), Teknik Bilimler alanında %7.9 (154 dergi) ve Matematik ve Fen alanlarında %4.7 (79 dergi) oranlarında dergi yayımlandığı bildirilmiştir (Kozak, 2014).

Dergilerin yayın dili sayıları incelendiğinde bir derginin en fazla dört dilde yayın yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu diller; Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, Arapça, Rusça, İtalyanca, Farsça'dır. Yabancı dillerde yayınlanan dergiler için İngilizce hariç diğer tüm diller yalnızca Sosyal ve Beşeri Bilimler konu alanı içerisinde yer almaktadır. Ayrıca Teknik, Fen ve Sağlık Bilimleri konu alanlarındaki dil dağılımına bakıldığında İngilizce ve Türkçe yayın yapan dergi sayılarının birbirlerine yakın değerlerde olsa da Türkçe yayın yapan dergi sayılarının dört konu alanında da önde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum Türkiye'de akademik dergilerin uluslararası özellik kazanma çabalarını gösterse de yıl dağılımları incelendiğinde İngilizce yayın yapan dergilerin sayısında bir artış gözlemlenmektedir. Bunun dışında Web of Science'dan aldığı verilere göre dünyanın en önemli dergilerini atıf değerleri üzerinden değerlendirerek sunan Journal Citation Reports (JCR, 2016) verilerine göre Türkiye'den 60, İngiltere'den 1878, Hollanda'dan 653, Almanya'dan 518, Fransa'dan 165 dergi bu platformda yer almaktadır (JRC, 2016). Atıf sayısı dergilerin prestijini belirleyen önemli bir değer olarak kabul görmektedir ve atıf sayısını arttırmanın önemli bir şekli; dergilerde başta İngilizce olmak üzere farklı dillerde yayın yapılmasıdır (SJR, 2017). Atıf sayısı ile İngilizce makale sayısı arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu bilgisi dikkate alındığında bazı araştırma sonuçlarında Türkiye'nin yayın sayısının fazla (116.296) olmasına karşın, yayın başına düşen atıf sayısının az olmasının (4.14) sebebi, dergilerin İngilizce yayın yapmada yetersiz kalışı olabilir. Çünkü İngilizce yayın yapmak okuyucu kitesini doğrudan arttıran bir unsurdur ve bu durum atıf sayısını da doğrudan olmayan bir şekilde etkileyebilmektedir.

Otuz Avrupa ülkesi arasında yapılmış olan bir araştırmada Türkiye, yayın sayısında 11. sırada yer alırken; yayın başına düşen atıf sayısında sadece Romanya'yı (4.03) geride bırakabilmiştir (Al, 2012).

Konu alanlarına göre dil dağılımı incelendiğinde ise Türkçe (%81) ve İngilizce (%80) yayınlar arasındaki farkın en az olduğu alan Teknik Bilimler alanı iken, farkın en fazla olduğu alan Türkçe (%95) ve İngilizce (%62) olmak üzere Sosyal ve Beşeri Bilimler alanındadır. Teknik alanlarda İngilizce yayınların Sosyal alanlara göre daha fazla olmasının sebebi; YÖK'ün 1 Eylül 2000 tarihinde çıkardığı Doçentlik Sınav Yönetmeliği ile merkezi doçentlik sınavlarında Uluslararası ve İngilizce yayınlara daha çok önem verilmesi ve özellikle tıp ve mühendislik gibi alanlarda da doçent olabilmenin asgari koşulu olarak bu şartın gözetilmeye başlanması bir sonucu olarak açıklanabilir (Ak ve Gülmez, 2006).

Ayrıca geçmişten günümüze dergilerin kuruluş yılları incelendiğinde dergi sayılarında düzenli bir artış görülmesi, değişen doçentlik kriterlerinde yayın performansının önem kazanması ile açıklanabilir.

Araştırma kapsamındaki dergiler basım türlerine göre incelendiğinde elektronik yayın yapan ve hem elektronik hem de yazılı yayın yapan dergilerin sayısında zaman dilimlerine göre gözle görülür bir artış söz konusudur. Bu durum dünya genelinde teknolojinin ilerlemesi ve bilgiye ulaşma gücünün artmasının bir sonucu olarak açıklanabilir. Ayrıca açık erişim sistemlerinin araştırmanın etkisini arttırdığı ve elektronik makalelere %336 daha fazla atıf yapıldığı (Lawrence, 2001 *akt.* Turan, 2008) bilgisi göz önüne alındığında bu durum Türkiye'deki akademik yayıncılığın gelişimi açısından olumlu bir ilerleme olarak görülebilir.

Sosyal ve Beşeri Bilimler alanı araştırma desenleri incelendiğinde, nitel (%33) yayınların nicel (%15) yayınlardan fazla olduğu ve nitel ve nicel makalelerin dengeli olarak dağıldığı dergilerin ise %43'lük bir paya sahip olduğu bulgularından yola çıkarak Sosyal ve Beşeri Bilimlerde nitel desenlere yönelik bir eğilimin gerçekleştiği söylenebilir. Bu durum Sosyal Bilimlerde son yıllarda nitel paradigmalara doğru bir geçişin olduğu yargısını destekler niteliktedir (Karataş, 2015; Topkaya, 2006).

Akademik dergiler kalite ölçütleri açısından incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan dergilerin %64'ünün onun üzerinde hakemle çalışması, üniversite dergilerinin çoğunun geniş ölçüde temsilcili bir hakem kuruluna sahip olduğunu, bu durumun ise kalite ölçütleri açısından değerlendirildiğinde olumlu bir durum olduğu görülmektedir (Zwemer, 1970). Ayrıca makale sayısı üstünlüğü bir akademik dergiyi kaliteli kılan diğer etkenlerden biridir (Zwemer, 1970). Araştırma kapsamındaki dergilerin son yıldaki sayılarındaki ortalama makale sayıları 5 ve daha az olanların 125 (%27.06), 6 ve 10 arası olanların 196 (%42.42), 11 ve 15 arası olanların 73 (%15.8), 15 ve 20 arası olanların 35 (%7.58), 21 ve üstü sayıda makale yayınlayanın ise 33 (%7.14) dergi olduğu bilgisi incelendiğinde dergilerin bu

açılan mozaik bir yapıda olduğu, ortalama makale sayılarının değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Üniversitelerarası Kurul'a göre kaliteli dergi ölçütlerinden biri akademik derginin yılda en az iki kez sayı, diğeri ise en az beş yıldan beri yayımlanıyor olmasıdır. Araştırma bulguları incelendiğinde 284 (%62) derginin 2011 ve öncesi dönemde yayınlanmaya başlamış olması dolayısıyla araştırma kapsamındaki dergilerin çoğunun bu konularda kalite ölçütlerini taşıdığı söylenebilir. Dergilerin yayınlanma sıklığı incelendiğinde 433 derginin yılda en az iki kez yayınlanması diğeri bir kalite ölçütünün de pek çok dergi tarafından taşındığının göstergesidir.

Araştırmacılara Öneriler

İlgili alan yazın incelendiğinde Türkiye'de akademik yayıncılığa dair çalışmaların sayıca az olduğu görülmektedir. Bu konuda, Türkiye'de ulusal bilim ve araştırma performanslarının saptanmasına dair çalışmalar yapılabilir. Açık erişime sahip dergileri; makale kalite ölçütleri, bilimsel yeterlilikleri, bir takım niceliksel göstergelerle kıyaslamalar ve başka değişkenler açısından inceleyen çalışmalar gerçekleştirilebilir. Benzer nitelikte bir çalışma kongre, konferans, sempozyum bildirileri, akademik içerikli kitaplar, bir takım teknik bilgi içeren raporlar ve yabancı dergilerde yayımlanan Türk menşeli makaleler için de ayrı ayrı gerçekleştirilebilir. Ayrıca, TÜBİTAK bünyesinde yapılmış olan süreli yayın kurultaylarının devam ettirilmesi, geçmiş yıllarda gerçekleştirilmiş olan yayın kongrelerinin sürdürülmesi ve güçlendirilmesi ile birlikte bu kongrelerde de akademik yayıncılığın tartışılacağı ortamların yaratılması Türkiye'de akademik dergiciliğin gelişimine önemli katkılar sağlayabilir.

Hakem denetimli olduklarına dair beyanda bulunan dergilerin, hakem denetimli dergi olma kriterlerini ne ölçüde sağladıklarına dair incelemeler gerçekleştirilebilir. Tüm bu araştırmalar ışığında Türkiye'de bilimsel iletişim, paylaşım ve ilerlemelerin gelişmesine dair olumlu ve büyük adımlar atılabilir.

Kaynaklar

Almeida, P. (2016). *Why we publish? The past, present and future of science communication*. 27 Mart 2017 tarihinde <<http://efpsa.org/2016/04/30/the-origins-of-scientific-publishing/>> adresinden erişildi.

Akgün, M. (1995). Cemiyet-i İlmîye-i Osmaniye ve Mecmua-i Fünun. *Felsefe Dînyası*, 15, 52-72.

Ak, M. Z. ve Gülmez, A. (2006). Türkiye'nin uluslararası yayın performansının analizi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 1(1).

Al, U. (2012). Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin yayın ve atıf performansı. *Bilgi*, 62, 1.

Alır, G. (2010). Bilimsel iletişim ve intihal. 5. *Ulusal Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Kurultayı*, Ankara, ULAKBİM/TÜBİTAK. 18 Kasım 2017 tarihinde <[http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/tr-dizin-toplantı-ve-](http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/tr-dizin-toplantı-ve-sunumlar/sosyal-ve-beseri-bilimler-veri-tabani-toplantilari/)

sunumlar/sosyal-ve-beseri-bilimler-veri-tabani-toplantilari/> adresinden erişildi.

Asan, A. (2013). Türk dergilerinin Web of Science'taki yeri, impakt faktör (etki faktörü) ve H indeksi. 11. *Ulusal Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyumu*. Ankara, ULAKBİM/TÜBİTAK. 18 Kasım 2017 tarihinde <<http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/tr-dizin-toplantı-ve-sunumlar/tip-veri-tabani-toplantilari/>> adresinden erişildi.

Aslan, E. (2014). Türkiye'de akademik açık erişim dergi yayıncılığı ve çeviri alanındaki açık erişim dergiler. *Diyalog: İnterkulturelle Zeitschrift für Germanistik*, 2(1), 144.

Bailey, C. W. (2005). The spectrum of e-journal access policies: Open to restricted access. *Digital Koans*. 5 Temmuz 2017 tarihinde <<http://digital-scholarship.org/digitalkoans/2005/05/13/the-spectrum-of-e-journal-access-policies-open-to-restricted-access/>> adresinden erişildi

Bazerman, C. (1988). *Shaping written knowledge: The genre and activity of the experimental article in science*. Madison, WI: University of Wisconsin Press.

BOAI (2001). *Budapest Open Access Initiative (Declaration)*. 5 Temmuz 2017 tarihinde <<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>> adresinden erişildi.

Bozkurt, E. (2010). *Elektronik ortamda dergi yönetimi*. Mühendislik ve Temel Bilimlerde Süreli Yayıncılık 1. Editörler Çalıştayı. Ankara, ULAKBİM/TÜBİTAK. 18 Kasım 2017 tarihinde <<http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/tr-dizin-toplantı-ve-sunumlar/muhendislik-ve-temel-bilimler-veri-tabani-mtbvt-toplantilari/>> adresinden erişildi.

Böke, K., Özdoğan, A., Sevinç, B., Güler, C., Büker, H. ve Demir, İ. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. 4. baskı. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

DergiPark (2016). *DergiPark hakkında*. 1 Mayıs 2017 tarihinde <<http://dergipark.gov.tr/page/about>> adresinden erişildi.

Hawkins, R. G., Ritter, L. S., and Walter, I. (1973). What economists think of their journals. *Journal of Political Economy*, 81(4), 1017-1032.

Gözen, R. (2010). *Dergi editörlüğü ve bakemlik*. 5. Ulusal Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Kurultayı. Ankara, ULAKBİM/TÜBİTAK. 18 Kasım 2017 tarihinde <<http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/tr-dizin-toplantı-ve-sunumlar/sosyal-ve-beseri-bilimler-veri-tabani-toplantilari/>> adresinden erişildi.

JRC (2016). *Journals in the 2016. Release of Journal Citation Reports*. 1 Nisan 2017 tarihinde <<http://scientific.thomsonreuters.com/imgblast/JCRFullCovlist-2016.pdf>> adresinden erişildi.

Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.

Karip, E. (2006). *Daba bir. I. Ulusal Sosyal Bilimler Yayın Kurultayı*. 18 Kasım 2017 tarihinde <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/108327>> adresinden erişildi.

Kayar, R. (1994). Cumhuriyet Dönemi (1928-1994) tıp dergilerimizin kısaltılmış isim indeksi ve analizi. *SSK Tepecik Hastanesi Dergisi*, 4 (1-3): 67-77.

Kozak, N. (2014). *Türkiye akademik dergiler rehberi - 2014*. 1. baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.

Reitz, J. M. (2014). *Dictionary for library and information science*. ABC-CLIO Cooperate. 25 Mart 2017 tarihinde <http://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_jk.aspx#journal> adresinden erişildi.

Miller, A. C., and Punsalan, V. J. (1988). *Refereed and nonrefereed economic journals: A guide to publishing opportunities*. New York: Greenwood Press.

Niemi, A. W. (1975). Journal publication performance during 1970-1974: The relative output of southern economics departments. *Southern Economic Journal*, 42, 97-106.

- SJR (2017). *Scimago Journal&Country Rank: Journal Rankings and Journal Metrics*. 19 Mayıs 2017 tarihinde <<http://www.bath.ac.uk/library/services/researchanalytics/journalrankings.pdf>> adresinden erişildi.
- Şahin, A. E. (2010) Hakemlik sürecindeki gelişmelerin değerlendirilmesi: Nasıl iyi hakem olunur? 5. *Ulusal Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Kurultayı*. Ankara, ULAKBİM/TÜBİTAK. 18 Kasım 2017 tarihinde <<http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/tr-dizin-toplantı-ve-sunumlar/sosyal-ve-beseri-bilimler-veri-tabani-toplantilari/>> adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (2005). Bilimsel bilgiye açık erişim. *E-Dünyada Bilgi Yönetimi: Bilimsel İletişim İçin Yeni Modeller Konferansı*, 12–13.
- Tonta, Y. (2007). *Açık erişim ve tıpta bilimsel iletişimin geleceği*. Bilimsel yayınlar kitabı. Ankara: Klinik Araştırmalar Derneği.
- Tonta, Y. ve Al, U. (2007). Türkiye'nin bilimsel yayın haritası: Türkiye'de dergi yayıncılığı üzerine bibliyometrik bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi, 2007 TÜBİTAK projesi: SOBAG-105K088*.
- Topkaya, E. Z. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 2(2), 113–118.
- Topuzlu, C. (1994). Türkiye'de cerrahi bilimler alanındaki yayınların değerlendirilmesi. *Tıpta Bilimsel Yazım, Editörlük ve Denetleme Sempozyumu*. Ankara, TÜBİTAK Sağlık Bilimleri Araştırma Grubu, 35-38.
- Turan, G. (2008). Elektronik dergilerin geldiği nokta: Electronic journals of Yaşar University. *Bilgi Dünyası*, 9(2):567–569.
- Uçak, N. (2010). Yayın etiği ve telif hakları. 5. *Ulusal Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Kurultayı*. Ankara, ULAKBİM/TÜBİTAK. 18 Kasım 2017 tarihinde <<http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/tr-dizin-toplantı-ve-sunumlar/sosyal-ve-beseri-bilimler-veri-tabani-toplantilari/>> adresinden erişildi.
- ULAKBİM (2014). *Türkiye üniversiteleri'nin bilimsel yayım performansı: 2004–2014*. 7 Ağustos 2017 tarihinde <<http://ulakbim.tubitak.gov.tr/tr/hizmetlerimiz/turkiye-universitelerinin-bilimsel-yayim-performansi-2004-2014>> adresinden erişildi.
- YÖK (2008). *Yüksek Öğretim Kurulu: Akademik Kadrolara Yükseltirme ve Atama Yönergesi*. 23 Mart 2017 tarihinde <www.yok.gov.tr/documents/10279/.../859fe17b-fc16-4d12-8e5b-711a1941fb5d> adresinden erişildi.
- YÖK (2017). *Ulusal hakemli dergi*. 22 Mart 2017 tarihinde <http://web-cache.googleusercontent.com/search?q=cache:XuEWze_Oe4sJ:www.yok.gov.tr/documents/10279/314121/tablo8/eb6b4bf8-0188-434f-80ba-886e947174c4+&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr> adresinden erişildi.
- Yücel, O. (2013). Bilimsel Yayıncılığın Finansal Boyutu. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık*. 11. *Ulusal Sempozyum Bildirisi*. Ankara, ULAKBİM/TÜBİTAK. 18 Kasım 2017 tarihinde <<http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/tr-dizin-toplantı-ve-sunumlar/tip-veri-tabani-toplantilari/>> adresinden erişildi.
- Zwemer, R. L. (1970). Identification of journal characteristics useful in improving input and output of a retrieval system. *Federation Proceedings*, 29, 1595–1604.

Online